

האליזר

עלון לשבת קודש



בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: צום י"ז בתמוז

(ההפסטה: "והיה שארית" (מליכה ה)

יא תמוז תשפ"ג 1481 (שנה כח')

פרשת בלק



אחינו בית ישראל שמעו: צום הרביעי (=שבעה עשר בתמוז) יחול אי"ה
ביום חמישי יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה במהרה בימינו אמן
תחילת הצום: 4:13 עלות השחר **סיום הצום:** 8:08 צאת הכוכבים
[האשכנזים לא נהגו להכריז על שום תענית (טור"ע הכמ"א סי' תקנ"ט)]

"וירא בלק בן ציפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי,

ויגדר מואב מאוד מפני העם כי רב הוא" (כב, ב-ג)

למה התיירא בלק מפני מה שעשה ישראל לאמורי ולסיחון ולא מפני מה שעשה לעוג מלך הבשן או לאומות אחרות? מפרש בעל "הנתיבות שלום": בכל מקום שנאמר בתורה "ישראל" ביחיד, זה רומז שהיו ישראל מלוכדים כאיש אחד בלב אחד. ובלק ידע כי כנגד כח האחדות של ישראל, נמסו חילם וגבורתם של כל גיבורי תבל. וזה שנאמר בפסוק: "ויגדר מאוד מפני העם כי רב הוא". "רב"-בלשון יחיד ולא ברבים, שהיו ישראל מאוחדים ומלוכדים. ללמדנו מה גדול כוחה של האחדות, להביא לעם ישראל ישועות במלחמות והצלחות ויהי רצון שנזכה להיות מאוחדים בינינו, ובכוח האחדות נזכה לזרז את הגאולה שתבוא במהרה.

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (כג, כא) (ממעיונות הנצח)

בלעם משבח את הקב"ה שכשעם ישראל עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם. ואומר "לא הביט און ביעקב"- הקב"ה לא מבט על העבירות של העם וגם "לא ראה עמל בישראל" - שיש בהם רבים הטרודים לפרנסתם ואינם עמלים בתורה. בורא העולם נוהג בחסד וברחמים עם עם ישראל ומאריך אפו ואע"פ שמגיע להם עונש כבד הוא נותן להם הזדמנות כדי שישוּבו בתשובה ויתקנו מעשיהם, אז בואו ונתחזק כדי למשוך ישועות על עצמנו ועל כלל ישראל ונזכה לבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

"אהבת חינוס" מתחילה בבית!

מעשה שהיה



היה זה לפני כחצי שנה, פגשתי יהודי בגיל השישים וחמש לחייו, שסיפר לי:
"אני נשוי 45 שנה ויש לנו אחד עשר ילדים ברוך השם. כשהקורונה נכנסה בסערה לחיינו, זכינו וחיתנו את בתנו האחרונה. במשך שנות נישואינו לא היו לנו חיים טובים יחד. הייתה לנו את המריבה 'הקטנה' השבועית, ובנוסף הייתה לנו את המריבה 'החזקה' החודשית שהיו בה אש, דם ותימרות עשן, ולצערנו השתדלנו שלא לפספס אותן!
שנינו היינו נפגעים מהמריבות האלו אבל כך זה נמשך ארבעים וחמש שנה. לא למדנו שלכל אחד יש אופי וצרכים שונים מהאחר ופשוט כל אחד צריך ללכת לקראת השני, וגם אם זה לא הכי נעים לא שורפים את מה שיש בגלל מה שאין.

אל תמתין לרגע הנכון כדי להתחיל, התחל והפוך כל רגע לרגע הנכון

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 51:7-52:7 * סוף זמן ק"ש 29:8-27:8

יציאת שבת: 9:18

יציאת שבת: 8:23

כניסת שבת: 7:32

לא ניסינו להתחבר לדברים שכן מחברים אותנו ועושים לנו טוב יחד, אלא רק לדברים המפרידים בינינו. לא ניסינו להשלים עם עצמנו - זה בן הזוג שלי בדברים מסוימים ולקבל אותו ככה, וזהו אלא ניסינו ארבעים וחמש שנה לשנות אחד את השני ועדיין לא הצלחנו. גם קשר רגשי לא היה בינינו, פשוט חיינו את החיים ולא שמנו לב שהשנים רצות ואת רוב החיים שלנו אנחנו מבזבזים במריבות ובשנאה במקום אהבה ובפירוד במקום בחיבור, כי כשעסוקים רק ברע איך אפשר למצוא ולהרגיש את הטוב ואת האור?!

הצלחנו איכשהו לשרוד את החיים בלי להיפרד. העבודה הקשה שאני ואשתי עובדים בה, הילדים הרבים שהתברכנו בהם, גרמו לנו להמשיך ולהישאר יחד. להמשיך לריב, ובטוח שלא לאהוב. אך כשהבת האחרונה התחתנה והקורונה הפציעה ואיתה הסגרים פתאום שמתי לב שמהו קרה, ש"פשוט" אין לנו כלום יחד, אין לנו שיחה משותפת, ושנחנו בעצם מנותקים רגשית אחד מהשני.

יכול לעבור יום שלם ואנחנו לא מדברים בינינו למרות שאנחנו באותו בית. זה היה זעזוע גדול בשבילי, כי אני כבר לא צעיר! בגיל 65!

יש עוד תיקון לזקן בגילי? האם יש עוד סיכוי לתקן? שנינו היינו אשמים במריבות במשך כל השנים אחד פחות ואחד יותר, ובמקום שכל אחד ייקח אחריות על עצמו וילך לטפל בעצמו, בחרנו להאשים האחד את השני והמשכנו במשחקי הכבוד במי נמצאת הבעיה. כשהחיים היו בקלחת סביבי לא שמתי לב באמת למה שקורה איתנו, אבל כשכל קולות הרקע נעלמו ונעמדנו מול המציאות החדשה אז קולטנו את עומק הבעיה.

אני שמח שהילדים שלי חיים טוב, אבל אני קולט שבסוף כל אחד הלך לדרכו ואני חי עם אשתי ושאלנו אוכלים את הדיסה שבישלנו כל החיים".....

מוסיף הרב מרדכי רוט: פעם סיפר לי יהודי מבוגר מאוד על איך שהוא ואשתו עדיין רבים כל הזמן. היא אומרת והוא אומר, היא אומרת והוא אומר, הם לא מוותרים על ה'מצווה' הזו כמעט בכל יום. לשניהם רועדות הידיים, בקושי הולכים, אבל זהו זה! מה שהתרגלת שנים רבות לא יכול להשתנות בשנייה.

שנוכה רק לראות תמיד את הטוב שבאחר, את חצי הכוס המלאה ולזכור שאף אחד אינו מושלם - או אז יהיה לנו הרבה יותר קל להכיל ולקבל. (הרב מרדכי רוט)

הלכות צום שבעה עשר בתמוז

פינת ההלכה



א. במשך הדורות ב"ז בתמוז אירעו חמש צרות לעם ישראל: נשתברו לוחות הברית, בוטל קרבן התמיד והובקעה חומת ירושלים [בחורבן בית שני לפני 1955 שנה] שרף אפוסטמוס הרשע את התורה והועמד צלם בהיכל (ש"ע אור"ח סי' תקמט) ולכן תיקנו חכמים שחייבים להתענות ביום זה, ותכלית התענית היא כדי לעורר הלבבות ולעסוק בתשובה ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשנו עתה עד שגרם להם ולנו אותן צרות, ושביזכרון הדברים הללו נשוב בתשובה (משנ"צ ס"ק א-ג).

ב. י"ז בתמוז אסור באכילה ושתייה ומותר ברחיצה [אפילו בחמים] (ב"י שם בשם התוס', כה"ח ס"ק יז), סיכה, נעילת נעלי עור ואישות (ש"ע ס"א-ג, חז"ע ארבע תעניות עמ' כא).

ג. הכל (בנים מגיל 13, בנות מגיל 12) חייבים להתענות בתענית זו ואסור לפרוץ גדר (ש"ע סי' תקנ ס"א ובאור"ח ס' ואף אם הצום מופרע בעבודה או ללימוד חייבים לצום (תורת מועדים סי' א ס"ג) וכן אבי הבן והכהן של "פדיון הבן" חייבים להתענות (ס' ז ס"ה-ז). חתן וכלה בתוך 7 לחופה ובעלי הברית (סנדק, מוהל, אבי הבן) חייבים לצום (חז"ע ארבע תעניות עמ' מז).

ד. אלו פטורים מהצום: [אוכלים כרגיל אך ללא ממתקים ותפנוקים]: קטנים [פחות מגיל מצוות], חולה שאין בו סכנה [או נפל למשכב], זקן תשוש כח [שיש לו צער גדול מהתענית והרופא אומר שייזק לו אע"פ שאין סכנה] מעוברות [מחודש שלישי ומעלה או קודם אם סובלות ממיחושים, הקאות וחולשה] אשה שילדה או הפילה בתוך 30 יום, מניקות בפועל אבל אם הפסיקו להניק [או מפלת] והן

בתוך 24 חודשים ללידה חייבות לצום אלא אם כן מרגישות חולשה וצער להמשיך תעניתו, אזי די להן בתענית שעות כפי יכולתן (חז"ע עמ' נז-סז).

ה. חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר (ש"ע ס' תקס"ד ס"א) מכל מקום הישן [אפילו שלא על מיטתו (משנ"ב סס) אלא ע"ג שולחן וכי"ב (חז"ע עמ' יז)] שנת קבע [מחצי שעה ומעלה (פסקי תשובות ס' ד ס"י, כה"ח ס' ד ס"ק נה)] בליל התענית הרי כבר אז מתחיל להתענות (ש"ע ס' תקס"ד ס"א), אבל אם ישן בתחילת הלילה במשך כמה שעות ועדיין לא אכל ארוחת ערב והתעורר, מותר לו לאכול ארוחת ערב אף שלא עשה תנאי, שמסתבר שלא קיבל עליו את התענית עד שיאכל ארוחת ערב (חז"ע עמ' יז).

ו. אם התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם עמוד השחר לאכול ולשתות, מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (ש"ע ס' תקס"ד ס"א).

לספרדים: צריך תנאי גם כשרוצה רק לשתות (משנ"ב ס"ק ו) אך אם שכח להתנות וקם לפני עלות השחר וחש צימאון, המקל לשתות [קודם עלות השחר] יש לו על מה לסמוך ובפרט אם הוא רגיל לשתות בכל לילה (חז"ע עמ' יא).

לאשכנזים: אם רוצה לקום רק כדי לשתות אינו צריך תנאי (הרמ"א סס).

ז. אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר (עמוד השחר = 4:13) אין לאכול סעודת קבע, אלא פחות מכביצה (=54 גר') לחם או מזונות, ושאר מאכלים מותר אפילו יותר (ש"ע ס' פט משנ"ב ס"ק כז, הלכה ברורה לגר"ד יוסף ח"ה ס' פט ס"כח).

ח. במקום צורך יש להקל לשטוף פיו במים בקומו משנתו בבוקר ולצחצח שיניו במשחת שיניים ובלבד שיזהר שלא להכניס לפיו יותר משיעור רביעית מים (=חצי כוס חד פעמי רגילה לקר) בבת אחת וכן יכופף ראשו שלא יבלע כל שהוא מן המים ויפלוט הכל (חז"ע עמ' כח). [במקום צורך = כשקשה לו ביותר שלא לשטוף פיו או למי שיש ריח בפה אם אינו מנקה] (תורת מועדים פ"א ס"א).

ט. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל או משקה יטעם ממנו משהו כדי שיהנה גרונו, שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה (יצי"א ח"ב חיו"ד ס' ה' ס"ק ו, חז"ע עמ' כז-כח). וממשיך בצום כרגיל (סס) י. יש להקל לבעלי מסעדות וקיוסקים לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים ביום התענית, מ"מ נכון שיתלו שלט גדול במסעדה במקום בולט "היום יום צום" (חז"ע עמ' ל ס"יד). ומן הראוי שימנעו מלמכור (ולקוי"י ס' תקנ ס"כא).

יא. אדם בריא שמתענה אך עליו לבלוע כדורים או לשתות תרופות נגד מיחושי ראש חזקים וכדו', מותר לו לבלעם בלי מים כל שאין בהם טעם ערב לחיך, [אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר אא"כ יעטפה בניילון שאז יהיה מותר לבלעה] ואם אינו יכול לבלוע את הגלולה בלי מים מותר לו לבלוע עם מעט מים. (חז"ע עמ' ל-לא, ילקוי"י ארבע תעניות ס' תקנ ס"מה). ואם הגלולות הן לצורך רפואת חולי פנימי וכי"ב יש להקל בכל אופן, ואם קשה לו לבלעם רשאי להקל אף עם מעט מים ויזהר שלא ישתה רביעית בבת אחת (תורת מועדים ס"ג).

יב. מי שאינו מתענה ווה"ה שידוע שלא יסיים את הצום (תורת מועדים עמ' קו) לא יהיה שליח ציבור ולא יעלה לתורה לקריאת פרשת "ויחל" ביום הצום, ואם הוא כהן יחידי יצא מביה"כ ויקראו לתורה ישראל שמתענה במקומו, ווה"ה ללוי או לישראל אפילו קראו לו ואינו מתענה ירד ויעלו מתענה אחר במקומו, ולא ישא כפיו במנחה, (ש"ע ס' תקס"ו ס"ה-ו כה"ח ס"ק עז וילקוי"י). לכתחילה יש לעלות כהנים לדוכן במנחה רק בתוך חצי שעה לשקיעה [שקיעה=7:51] ולפני כן לא יעלו, אבל אם עלו לא ירדו (בא"ח א' פ' תלוא ס"ב) אבל לפני פלג מנחה (6:39) אין לעלות כהנים כלל ויש למחות בנוהגים כן (הליכות עולם ח"א עמ' רכב).

יג. אם אין ששה מתענים באותו היום [שמתכוונים לצום עד הסוף, ושאר המשלימים לעשרה מוכרחים לאכול (אנוסים כגון: חולים) שאל"כ אינם מצטרפים] לא יאמר הש"צ את 'עננו' כברכה בפני עצמה (אלא ב"שומע תפילה" ככל יחיד) וכן לא יוציאו ס"ת לקריאת "ויחל" (ש"ע יח"ד ח"א ס' עט, חז"ע עמ' פ ס"ו) יד. נוהגים לתת צדקה לעני במנחה של יום התענית (כדי שיהיה לו כסף לאוכל לשבור הצום) (חז"ע עמ' מצ).

טו. ישמור עצמו מכעס כל השנה ובפרט ביום התענית (כה"ח ס' תקמט ס"ק יא).

הלכות ימי בין המצרים

א. ימי "בין המצרים" הם הימים שמ-יז בתמוז (מהלילה) ועד ט באב, שמתקופה זו התחילו הצרות עד ל-ט באב שאז נחרב בית המקדש, לכן נוהגים קצת דיני אבלות בימים אלו (תורת המוע. ס' ה ס"א). ונכון למעט בשחוק (ילקוי"י ארבע תעניות עמ' קכב).

ב. מנהג כשר לשבת באבלות כל יום בתקופה זו לאחר חצות יום ולבכות על חורבן בית המקדש, ויאמר את תיקון רחל (כה"ח ס' תקנא ס"ק רכב) [בנוסף לתיקון חצות שאומרים בלילה (ס"ק רכא)]. אבל בר"ח אב ובתשעה באב ובכל יום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים תיקון חצות בצהריים (כה"ח ס"ק רכג). [בערב תשעה באב אחר חצות יום אין אומרים תיקון חצות (אור לליון ח"ג ס' כה ס"ו)].

ג. אין לשמוע שירים מלווים בכלי נגינה, אפילו דרך הרדיו או הטיפ בתקופה זו ויש להחמיר בזה גם לקטנים שהגיעו לחינוך. מ"מ שירה בפה דרך הודאה להש"ת בלי כלי נגינה מותרת, אבל בשמחה של מצוה [סיום מסכת, סעודת ברית מילה, סעודת חתן וכלה, בר מצוה (בזמנה), פדיון הבן (שבזמנו)] מותר לשמוע שירים המלווים בכלי נגינה (אבל בסעודת ברית יצחק מותר רק שירה בפה) (ש"ת יח"ד ח"ו סי' לז, תורת מועדים ס"ז). [האיסור לשמוע חל גם ביום שישי אחר הצהריים ובמוצאי שבת] (ילקו"י סס)

מותר לחולה המרותק למיטה לשמוע מוזיקה עם כלי נגינה אם הדבר מטיב את מצבו (ילקו"י עמ' רי) ד. במקום הפסד מותר להמשיך שיעורי נגינה (פסקי תשובות סי' תקנ"א ס"ד) [אבל חזרות בבית אסור (פסקי תשובות סס)]. ומורה לנגינה שיהיה לו הפסד ממון אם יפסיק מללמד לנגן מותר לו להמשיך ללמד לנגן. לכל הנ"ל הותר עד שבוע שחל בו תשעה באב וטוב להחמיר מר"ח (חזו"ע ע"מ קנז). קייטנה של ילדים שמשמיעים בה מוזיקה וכלי נגינה ובלעדי זה קשה לנהל את פעולותיה יש להקל להם לשמוע [גם לגנות מותר לשמוע] (חזו"ע ע"מ קנז). וכן מותר להשמיע לקטנים קלטות של סיפורים אף שמשולבות בהם שירים ומנגינות (ילקו"י עמ' רטו).

ה. אסור לעשות ריקודים ומחולות בתקופה זו אפילו בלי כלי נגינה (סס ס"ג) [אבל ריקודים מעורבים אסורים כל השנה (סס)]. מותר לעשות "תנאים" [=מפגש ההורים להסכמה לחתונה] גם אחרי ר"ח אב ואפילו בתשעה באב שמא יקדימו אחר בזיוג, אך אסור לנגן ולרקוד [מותר רק בפה] ונכון להימנע מסעודה. ו. נוהגים להיזהר שלא לברך "שהחינו" על פרי חדש או בגד חדש בימי בין המצרים (ש"ע סי' תקנ"א ס"ז) [מפני שהם ימי אב וצער לעם ישראל ואין ראוי לברך "שהחינו" בשעה שהזמן אינו מתאים לשמחה] (ילקו"י ח"ג עמ' תריח) אבל בשבתות שביניהם מותר (משנ"צ ס"ק לח) ובפרט לצורך כבוד שבת (ש"ת יח"ד ח"א סי' לז). אולם לאחר ראש חודש אב אין ללוש בגדים חדשים אף בשבת, אבל על פרי חדש מותר לברך "שהחינו" בשבת זו (סס). ובגדים חדשים שאינם צריכים ברכת "שהחינו" מותר לקנות וללוש [כשהם חדשים] עד ר"ח אב (משנ"צ ס"ק מה).

ז. על פדיון הבן (ש"ע סי' תקנ"א ס"ז) ועל ברית מילה מברך "שהחינו" בימים אלו (כה"ח ס"ק רטז) ולא יחמיץ את הברכה (ש"ע סס). מותר מעיקר הדין להיכנס לדירה חדשה (ילקו"י עמ' קא ס"ה). מותר לעשות חנוכת הבית ולברך על בגד חדש שהחינו עבור זה (ילקו"י עמ' קא ס"ז).

ח. מי ששכח בימי בין המצרים שפרי זה חדש הוא, וטעה ובירך עליו בימות החול ברכת הנהנין ולפני שטעם נזכר שהוא פרי חדש יברך "שהחינו" ויאכל מהפרי כיון שכבר מחוייב לאוכלו (ילקו"י ח"ה עמ' תקנו ס"ט).

ט. חולה שפרי חדש פותח את תאבונו, מותר לו לברך "שהחינו" על פרי חדש בימים אלה (משנ"צ ס"ק ט) וכן קטן שאינו מבחין בין ימים אלו לשאר ימות השנה ומתאוה לפרי חדש, מותר לתת לו פרי חדש ולברך "שהחינו" (כה"ח ס"ק ריב, ילקו"י ח"ג עמ' תריח). וכן אשה מעוברת שמתאוה לפרי חדש יכולה לברך עליו שהחינו (חזו"ע עמ' קלח) (ילקו"י ח"ה עמ' תקנו ס"ג).

י. מי שטעה ואכל פרי חדש בבין המצרים בלי ברכת "שהחינו", לא יאכל עוד ממנו, ולאחר תשעה באב יברך על פרי חדש אחר או בגד חדש ברכת "שהחינו", ויכווין לפטור גם את אותו פרי (סס).

יא. צריך להיזהר בימי בין המצרים שלא ללכת יחידי משעה רביעית ביום [היינו מתחילתה (חזו"ע עמ' קכ-קכז)] (8:29) עד שעה תשיעית ביום [היינו עד סופה (חזו"ע סס)] (16:20) מפני המזיקים. (ש"ע סי' תקנ"א ס"ח).

[וטוב להיזהר בזה מ-א' בתמוז] (חזו"ע עמ' קכו). ודווקא כשהוא מחוץ לעיר אבל בעיר אין חשש (חזו"ע עמ' קכז) כה"ח ס"ק ריב, וכן הביאו הרב אופיר מלכה בספרו) וכן יש להיזהר שלא ללכת בזמנים אלו בין חמה לצל [בגבול של חיבור החמה לצל]. (כה"ח ס"ק רל, משנ"צ ס"ק קא) וההורים לא יכו את ילדיהם (כה"ח ס"ק רל) והמורים את תלמידיהם (ש"ע סס) בשעות אלו (חזו"ע סס).

יב. למרות שאין איסור ללכת לים או לבריכה בימים אלו, מכל מקום יזהר מכל דבר מסוכן ובפרט מלרחוץ בים, ולא ילך למקום עמוק או למקום שיש חשש למערבולות וכדו' ונכון להיזהר שלא לשוט ולטייל במקומות שיש בהם חשש סכנה (ילקו"י ארבע תעניות סי' תקנ"א ס"ד).

יג. חולה שהוצרך לניתוח בין ר"ח אב לתשעה באב (9 ימים) עדיף להקדימו קודם ר"ח אב או לאחרו אחרי תשעה באב (חזו"ע עמ' קכח) כה"ח ס"ק רכז הרזי מלוצאוויטש).

יד. לעניין נישואין: אֲשַׁכְנֶזֶם- נוהגים שלא להתחתן בימים אלו (הרמ"א סי' תקנ"א ס"ז). הספרדים- מותר להתחתן, אך אסור מראש חודש אב (ענין ש"ע סי' תקנ"א ס"ז, חזו"ע עמ' קמז).

טו. גילוח ותספורת: אֲשַׁכְנֶזֶם- נוהגים שלא להסתפר ולא להתגלח בימים אלו (הרמ"א סי' תקנ"א ס"ד). הספרדים- מתירים, אך יש הנוהגים לאסור מר"ח אב ויש יותר מאוחר (הלכות עולם ח"ב עמ' קמג).

קריאה דחופה: החל מהשבוע אנו נאלצים להפסיק לחלק את עלוני האיחוד במרחב של רחובות מדובר ב- 1300 עלונים בגלל חוסר תקציב, המוכנים לקבל על עצמם לממן זאת [בהו"ק בלבד] יפנו לאיחוד

משרדי "האיחוד" טל': 08-8644452 *לא לעיין בתפילה* דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com